

YAPILANDIRMACI DERS

Mehmet Yapıcı
myapici@aku.edu.tr

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 12.07.2004 tarih ve 114, 115, 116, 117 ve 118 sayılı kararları ile ilköğretim okullarının 1.-5. sınıfları için hazırlanan Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ile Fen ve Teknoloji derslerinin öğretim programları, yapılandırımcı öğretim anlayışı doğrultusunda geliştirilerek; 2005-2006 öğretim yılında uygulanmaya başlanmıştır. Elbette ki bütün iyi niyetli çalışma ve girişimlere rağmen, yapılandırımcı öğretim anlayışının bir çok eksiği ve üzerinde fazla durulamayan boyutları bulunmaktadır. Bütün eksikliklerin tamamlanması ve istenilen nitelikte bireyler yetiştirilmesi zamana yayılan bir süreci gerektirmektedir. Bir yandan var olan iyileştirilirken, bir yandan da eksik boyutların, gözden kaçırılanların araştırılması ve hızla tamamlanması gerekmektedir. Bu çalışmada, bu eksikliklerden biri olduğu düşünülen “yapılandırımcı ders” olgusu incelenmektedir.

Yapılandırımcı eğitim-öğretim ortamının pek üzerinde durulmayan olgularından birisi yapılandırımcı ders olgusudur. Hiç kuşkusuz, davranışçı bir öğrenme modelinden bilişsel bir öğrenme modeli olan yapılandırımcılığa geçerken, bazı şeyleri değiştirip geliştirirken, bazılarını olduğu gibi bırakılamaz. Bu bağlamda, yapılandırımcı ders olgusu geleneksel ders olgusunun paradoksu olarak düşünülebilir. Aşağıdaki tabloda, geleneksel ders ile yapılandırımcı ders arasındaki temel farklılıklar ele alınmaktadır.

Geleneksel Ders	Yapılandırımcı Ders
Öğretmen merkezlidir.	Öğrenci merkezlidir.
Dersin ana malzemesi biriktirilmiş bilgidir.	Dersin ana malzemesi biriktirilmiş bilgiye dayanarak, bilgiyi işlemek, dönüştürmek ve üretmektir.
Ders, düz anlatım gibi geleneksel yöntemlerle sürdürülür.	Ders, öğretmen rehberliğindeki işbirlikli öğrenme, drama, beyin fırtınası, etkinlik ve projelere dayalı olarak sürdürülür.
Dersin otoritesi öğretmendir.	Dersin otoritesi yoktur.
Ders zamanla sınırlıdır.	Ders zamanla sınırlı değildir, ders etkinlik ve projelerle sınırlıdır.
Ders öngörülmuş ve zamana yayılmış müfredatla sınırlıdır.	Ders öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve fiziksel kapasitesine uygun tasarlanmış etkinlik ve projelerle sınırlıdır.
Ders, belirli bir fiziksel mekanla sınırlıdır.	Ders, etkinlik ve projenin niteliğine göre herhangi bir yerde yapılabilir (sınıfta, işlikte, müzede, markette...vb).
Ders materyali standarttır.	Ders materyali içinde yaşanan sosyo-ekonomik ve kültürel koşullara göre değişebilir.

Yapılandırımcı ders, zamanla sınırlı değildir. Çığırkan ve “dersten kurtuldunuz” habercisi bir gürültü (zil sesi) ile bölünen eğitim-öğretim, davranışçı öğretim modelinin en belirgin sembollerinden birisidir. Bugün hala aynı alışkanlığın devam ettiği görülmektedir. Oysa, ders zili yapılandırımcı öğretimde işlevini tamamlaması ve terk edilmesi gereken bir uygulama olarak düşünülmalıdır. Ders bir bütündür. Ders içinde yapılan etkinlik o etkinlik

bitirilinceye kadar sürdürülmesi gereken deneysel bir süreç olarak düşünülmelidir. 2 saatlik bir derste, etkinlik zil sesi ile bölünmemelidir. Etkinlik; bu 2 saatlik zaman diliminde, en yavaş-en hızlı öğrenci profili gözetilerek planlanmalı ve yapılmalıdır. Bu süreç içinde, etkinliğini bitiren öğrenci/öğrenciler dilediği gibi davranabilmelidir. Bu, dersliği terk etme olabileceği gibi başka bir şeyle uğraşma da olabilir. Bunun gerçekleşebilmesi için, dersliklerin fiziksel ses yalıtımına sahip olması gerekir. Dışarıdaki içeridekini, içerideki dışarıdakini rahatsız etmesin diye...

Yapılandırmacı ders, öğretmen kontrolünde değildir. Yapılandırmacı ders, öğrenci ve etkinlik merkezlidir. Öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve fiziksel beceri ve yeterlilikleri ile etkinliğin gerçekleşebilir olma düzeyi, dersin kurgusunu belirler. Bu nedenle, standart ders yoktur. Öğrenciye ve fiziksel koşullara göre değişen ders vardır. Ama hedef (kazanım) ortaktır. Hedefin gerçekleşebilirliği, öğrenci-etkinlik-öğretmen-alt yapı olanaklarının sentezi ile biçimlenebilir.

Yapılandırmacı ders, ayrıntıları ile planlanamaz ve planlanmamalıdır. Çünkü, derste tam olarak ne olacağı ve sürecin nasıl işleyeceği hangi hızda devam edeceği önceden bilinemez. Bilinen yapılacak olan etkinliktir. Etkinliğin gelişim süreci derste; öğrenci, öğretmenin niteliği ve olanaklar ölçüsünde ortaya çıkacaktır.

Yapılandırmacı ders önceden belirlenmiş öğretim yöntemleri ile kurgulanamaz. Yapılandırmacı derste, geleneksel öğretim yöntemleri yerine duyuşsal tutumları geliştirmeye yönelik işbirlikli öğrenme, drama, beyin fırtınası gibi yöntem ve tekniklere öncelik verilmelidir.

Yapılandırmacı ders fiziksel mekanla sınırlı değildir. Etkinliğe ve koşullara göre fiziksel mekan derslik dışında alanlar (okulun bahçesi, kütüphanesi, kafeteryası, müze, sokak...vb) olarak da seçilebilir. Bu konuda öğretmen tam yetki ile donatılmalı, bürokratik engellere takılmamalıdır. Elbette, okul dışı etkinlik alanları önceden belirlenmeli ve planlama yapmalı, okul yönetimi bu planlamaları kolaylaştırıcı tutum ve işleyiş içinde olmalıdır. Ancak, okul dışı etkinliklerin neler olacağı yaşanan yere, okulun bulunduğu sosyo-kültürel ve ekonomik çevreye göre değişebilir. Bu nedenle, okul dışı etkinlikler okula ve öğretmene bırakılmalıdır.

Yapılandırmacı derste, standart ders materyali bulundurulmamalıdır. Bunun için gerekli materyaller, okul yönetimi tarafından her derslikte bulunan kitaplıkta hazır bulundurulmalıdır. Yapılandırmacı eğitim-öğretim ortamında standart materyal kullanımı, yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinde bir engel olarak düşünülmelidir.

Yapılandırmacı ders, derse göre tasarlanmış yapılandırmacı dersliklerde işlenmelidir. Matematik, Matematik dersliğinde; Türkçe, Türkçe dersliğinde; Fen ve Teknoloji, Fen Ve Teknoloji dersliğinde; Müzik dersi Müzik dersliğinde, Resim dersi resim dersliğinde... vb.

Yapılandırmacı ders etkinlikleri bir süreçtir. Ders başarısı ölçülürken sürecin bütün ayrıntıları ile ele alınması gerekir. Örneğin, etkinliği yapmaya uğraşan ancak sonuca ulaşamayan bir öğrencinin performansı ile etkinliğe katılmayan, yapmayan bir öğrencinin performansı aynı kefeye konulamaz. Bir diğer açıdan etkinliği yapan ama duyuşsal katkı düzeyleri farklı olan öğrenciler de aynı kefeye konulamaz. Ders başarısının sadece akademik olarak değil, sosyal başarı, kendini gerçekleştirme başarısı açılarından da ele alınması gerekir.

Yapılandırmacı derste önemle vurgulanması gereken şey, öğrenenlere kesin ve şaşmaz bilgileri öğretmek değil, mantıklı, analitik ve sorgulayıcı bir yorumun nasıl yapılabileceğini göstermektir. Öğrenenlerin bu özelliği kazanabilmesi, öğretmenin bu özelliklere sahip olup olmadığı ile doğrudan ilişkilidir.

Yapılandırmacı dersin, yapılandırmacı bir anlayış ve felsefeye kavuşmasında en önemli etken öğretmendir. O öğretmen de yapılandırmacı öğretmendir.